

Виконком Лебединської міської ради
Лебединський відділ освіти
Лебединська ЗОШ I-III ступенів №1

Становлення і розвиток банківської справи на Сумщині

Підготувала
учениця 8 класу
Довженко Вікторія
Керівник
учитель історії Рева Г.Е.

Лебедин 2012

П Л А Н

I. Вступ.

II. Становлення і розвиток банківської справи на Сумщині XIX - початок XX століття.

1. Громадські банки.
2. Комерційні банки.
3. Товариства взаємного кредиту.
4. Ощадні каси.

III. Кредитно-фінансові установи Сумщини в період I світової війни.

IV. Сучасний розвиток банківських установ.

Висновок.

Використана література.

Додатки.

З розвитком промисловості і торгівлі операції з грошима (обмін або розмінювання монет, видача позик, зберігання грошей за певну винагороду та ін.) переходять від окремих осіб до особливих компаній, товариств. Виникають банки в сучасному розумінні цього слова. Найдавнішим вважається Венеціанський банк, заснований у 1507 році. В XV-XVII столітті банки відкриваються в Барселоні (1401 р.), Генуї (1407 р.), Амстердамі (1609 р.) та інших містах. У 1694 році створюється Англійський національний банк, який став першим акціонерним банком з правом випуску банківських білетів (банкнот).

В Росії формування банківської системи почалося в середині XVIII ст. Особливостями цього процесу була монополія держави і чітко виражений становий характер банків. Вони були покликані перш за все видавати кредити поміщикам і тому протягом тривалого часу сприяли не стільки розвиткові капіталістичних відносин, скільки зміцненню кріпосницького ладу.

Виникнення банківської системи на Сумщині припадає на середину XIX ст. В 1845 році Роменська міська Дума звернулася до Полтавського губернського правління (Роменський повіт входив тоді до складу Полтавської губернії) з проханням дати дозвіл на відкриття в місті банку для кредитування ярмарок і торгових операцій. Але банк відкрився лише через 20 років – 17 червня 1865 року.

1 лютого 1869 року по клопотанню Сумської міської Думи Міський громадський банк був відкритий в Сумах. На час відкриття його основний капітал становив 24 тис. крб. Більша частина його – це були пожертвування сумчан Н.Д.Кондратьєва, Д.І.Суханова, М.М.Суханової і О.М.Медведева. Директор банку і його заступники обиралися на засіданні міської Думи на 4 роки. З кінця XIX століття по 1915 рік директорами банку були Н.Скубенко, І.Сазонов, Г.Кулішов. Банк працював під контролем міської Думи. Директор щорічно звітував на засіданні Думи про наслідки своєї діяльності. Крім того, Дума таємним голосуванням обирала ревізійну комісію і влаштовувала перевірки. Прибутки банку дозволяли йому відпускати кошти на благодійні справи.

14 жовтня 1966 року відкрився Кролевецький міський громадський банк. 1 вересня 1904 року Міський громадський банк відкрився в Конотопі. Крім міських громадських банків, на Сумщині створювалися інші банківські установи. Так, у 1885 році Сумське

повітове земство заснувало «Олександрівський селянський сільськогосподарський банк». Його статутний фонд на день відкриття становив 50 000 крб.

Харитоненко
Иван Герасимович

Всі кошти дав І.Г.Харитоненко. Він же дав назву банку і визначив його основне завдання – допомагати селянам. У 1909 році комісія Сумської повітової земської управи запропонувала змінити назву банку, вилучивши з неї слово «селянський». На думку комісії слово «сільськогосподарський» в назві прямо вказує на клієнтів банку, яких він обслуговує. Пропонувалося також змінити статут банку і взяти за основу діяльності зразковий статут земських кас. Але проти цього виступив директор банку В.І.Краснянський. Він заявив, що такі зміни суперечили б волі покійного засновника

банку, який, вкладаючи кошти, прагнув допомагати саме селянам. У 1909 році банк обслуговував 4737 селянських господарств.

Вищезазначені банки становили основу банківської мережі Сумщини. Але крім них, тут діяли відділення Державного банку: в Ромнах і Сумах.

На території Сумщини мали свої відділення і відомі в той час комерційні банки. Так, у 1907 році в Ромнах було відкрите відділення одного з перших в Росії і

найбільших комерційних банків – Азовсько-Донського. Відділення Азовсько-Донського комерційного банку відкрилося також і в Сумах. У 1910 році в ньому працювало 17 службовців.

Об'єднаний комерційний банк мав відділення в Сумах і Охтирці. У 1916 році в Сумському відділенні нараховувалося 20 службовців, а управляючим був П.О.Розторгуєв. В Білопідлі, Глухові, Лебедині були відкриті комісіонерства, які виконували посередницькі функції

при фінансових операціях, переводили гроші з рахунку на рахунок та ін. У 1910 році, наприклад, граф О.В.Капніст надіслав до Лебединського комісіонерства 2 чеки на суму 50 000 крб. графа В.О.Мусіна-Пушкіна на Київське відділення Російського торгового банку і просив ці гроші покласти на його рахунок.

Капністи

В Лебединському комісіонерстві мали свої рахунки «Торговий дім Н.Кононенко і І.Пивоваров», «Товариство чайної торгівлі і складів братів К.і.С.Попових», Торговий дім «Кобилянська і син» та ін.

Своєрідними банківськими установами були товариства взаємного кредиту. За характером діяльності вони займали місце між комерційними банками і позиково-ощадними товариствами. Але більше їх діяльність наближалася до комерційних банків. Ці товариства створювалися на засадах взаємності і ставили перед собою завдання забезпечити легкий і дешевий короткотерміновий кредит дрібним і середнім підприємцям, ремісникам і торговцям.

В першій половині 70-х років XIX ст. організувалося товариство взаємного кредиту Лебединського повітового земства. У 1875 році на прохання правління цього товариства губернська земська управа поклала на свій поточний рахунок 2 000 крб. для збільшення обігових коштів Лебединського товариства. 23 червня 1906 року губернська земська управа повідомила правління Лебединського товариства, що у зв'язку з фінансовими труднощами у губернському земстві земські збори вирішили цей рахунок закрити. Лебединському товариству пропонувалося повернути гроші протягом 5 років з виплатою 7,5% річних. У зв'язку з цим Лебединського товариства звернулося до губернської управи з проханням врахувати його скрутне становище і не закривати рахунок, а річний процент знизити до 5. Чим закінчилася справа – невідомо. На той час товариство мало 423 члени, його обіг по обліку векселів становив 325 000 крб.; а по позиках – 30 000 крб.

У 1902 році товариство взаємного кредиту було створене у Конотопі, але матеріалів про його діяльність немає. 17 липня 1905 року в Ромнах було створене об'єднання під назвою «Товариство взаємодопомоги приказчиків-євреїв».

Особливим видом кредитних установ були ощадні каси. Початок створення мережі ощадних кас на території Сумщини відноситься до I половини 60-х років XIX ст.

15 квітня 1863 року при Роменському повітовому казначействі під номером 732 була відкрита ощадкаса. У 1885 році ощадна каса під № 201 була відкрита при Кролевецькому повітовому казначействі. Її першим вкладником був директор міського училища колезький секретар О.Ф.Новицький. В грудні 1886 року в касі був 501 вкладник. Точних даних про те, коли були створені інші ощадні каси на території Сумщини, поки що не знайдено, але відомо, що в кінці XIX століття вони вже діяли в Сумах, Конотопі, Лебедині та інших містах. В кінці XIX століття було дозволено відкривати ощадні каси при промислових підприємствах. Вони були створені при Виринівському цукровому заводі Н.М.Харитоненка, Маловисторопському заводі Товариства харківсько-роменських цукрових заводів, Павловському рафінадному заводі П.І.Харитоненка, Пархомовському та на інших заводах.

Шкільна каса існувала при Лебединській гімназії (сучасна ЗОШ I-III ступенів №1). Таким чином, у II половині XIX – на початку XX століття на території Сумщини була створена мережа ощадних кас. Вони діяли при повітових казначействах Сумському і Роменському відділеннях Державного банку, при промислових підприємствах, учбових закладах.

В січні 1907 року у зв'язку з розгулом злочинності, яка була викликана революцією 1905-1907 р.р., уряд видав розпорядження, за яким кожний пред'явник ощадної книжки повинен був подати документ, що засвідчує особу, виданий поліцейською або іншою установою і скріплений печаткою.

Ощадні каси брали участь в різних акціях благочинного характеру. Так, у вересні 1907 року комітет ім.генерала М.Д.Скобелєва, героя російсько-турецької війни 1877-1878 р.р., оголосив всеросійську підписку на збір коштів для збільшення свого фонду.

З цього фонду надавалася допомога воїнам, які втратили працездатність на війні. Комітет просив Міністерство фінансів дозволити ощадним касам відкривати рахунки на ці пожертвування.

Своєрідним способом мобілізації народних коштів і надання можливості дрібним власникам робити заощадження було введення при ощадних касах так званих «копилок». Положення про них було розроблене управлінням ощадних кас Міністерства фінансів у 1915 році. Суть його зводилась до того, що копилки запроваджуються з метою полегшення звертань в каси широких верств населення; копилка дозволяла робити заощадження дрібних сум, з якими до кредитних установ ходити не варто; запечатана копилка видавалася клієнту під певний заклад, який гарантував повернення її в ощадну касу непошкодженою; по мірі нагромадження заощаджень власник копилки приносив її один раз на два місяці до державної ощадної каси. В його присутності копилка відкривалася і наявна в ній сума зараховувалась на ощадну книжку.

28 липня 1914 року Австро-Угорщина оголосила Сербії війну, яка через деякий час переросла у світову. В ній взяли участь 33 держави з загальною кількістю населення 1,5 млрд.чол. Росія вступила у війну 1 серпня 1917 р.

Війна відбилась на всьому народногосподарському комплексі Російської імперії, в тому числі і на діяльність фінансово-кредитної системи. Виникло цілий ряд специфічних проблем, які треба було вирішувати. Зокрема, з'явилися нові категорії вкладників – піддані ворожих Росії держав, мобілізовані до армії, а також ті вкладники, які опинились у ворожому полоні. По відношенню до них проводилася різна політика. У роки війни підданих ворожих держав не тільки обмежували при фінансових операціях, а і взагалі не допускали до банківських справ. Австрійські і німецькі військовополонені за законами того часу мали право користуватися своєю національною валютою, відповідно до її курсу.

Банки і їх відділення на місцях здійснювали досить значну благодійницьку роботу на користь фронту. Так, при Сумському відділенні Державного банку на прикладі

центральної контори був створений жіночий гурток, члени якого закуповували білизну, теплі речі, продовольство і подарунки для солдатів.

В роки війни розширився обсяг діяльності банків. Практикувалися позаурочні роботи, а в березні 1915 р. були відмінені літні відпустки. В той же час держава проявляла турботу про банківських працівників. Мобілізовані до армії службовці першого розряду одержували: одружені – по 50 крб., неодружені – по 30 крб., службовці другого розряду відповідно – 40 і 25 кр. З 1914 р. службовцям контор, відділень і агентств Державного банку, які поступили на службу не пізніше 1 липня цього року, видавали винагороду за рахунок прибутків банку у розмірі місячної зарплати. Відпускалися також кошти на виховання дітей шкільного віку. 21 червня 1914 р. вийшла постанова, відповідно до якої банківським працівникам «за свехурочные занятия и усиленные труды» нараховувалася доплата в розмірі 40% особам, які займали посади VI і VII класів, і 50 % тим, хто займав посаду VIII-XII класів.

В роки першої світової війни продовжували діяти кредитні товариства. Вони приймали вклади і видавали позики. Так, у 1915 р. Лебединське товариство видало – 4279 позик на 225 тис. крб. Але в роботі кредитних товариств відбувалися і деякі зміни, викликані війною. Наприклад, скоротилася кількість вкладів. Якщо за період з 1 квітня 1913 року по 1 квітня 1914 р. товариства, які знаходилися на території, що обслуговувалась Сумським відділенням державного банку, одержали вкладів на суму 1728 тис. крб. то за період з 1 квітня 1914 р. по 1 квітня 1915 р. тільки на 1143 тис. крб. За цей період скоротилися і видачі по вкладах з 1390 тис. крб до 818 тис. крб. Скорочення кількості вкладів і виплат по них пояснювалося тим, що після мобілізації багато господарств втратили своїх хазяїв і змушені були згортати виборчу діяльність. В економічному житті з'явилися елементи застою.

Все вищезазначене свідчить про те, що протягом XIX-XX століть в Україна, в тому числі і на Сумщині, була створена розгалужена мережа кредитно-фінансових установ різних типів: банки, кредитні товариства, позичково-ощадні товариства, ощадні каси та ін. Через них здійснювалося фінансування усіх галузей народного господарства, збиралися і зберігалися народні кошти. Сотні тисяч промисловців, дрібних підприємців і ремісників, торговців і селян одержували кредити для розвитку свого бізнесу, і господарств для поліпшення побуту. Ці установи повчали громадян

ощадливості і раціональному господарюванню. Період найвищого економічного піднесення царської Росії характеризувався найбільш активною таких установ.

У 20-х роках минулого століття розвинена мережа банків та кредитних товариств була знищена. 21 січня 1919 Раднарком України відповідним декретом проголосив націоналізацію приватних банків і їх об'єднання в загальноукраїнський Народний банк. Таким чином, Україна залишилася без банків. Держбанк тут створений не був, контроль за українською кредитною системою був монополізований Наркоматом фінансів Росії і її Державним банком. Українському урядові вдалося відстояти тільки сферу сільськогосподарського і кооперативного кредитування, взаємний кредит у приватному секторі і лише в рамках обмеженої автономії. Основою власної української мережі кредитних установ стали кредитні кооперативи на чолі з Укрінбанком.

Минули роки, змінилося суспільство, виробничі відносини і, звичайно, банківська система. Початок ХХІ століття характеризується великою кількістю нових банків, які діють у нашому місті: АТ «Райффайзен Банк Аваль», «Надра банк», Укрсиббанк, Приватбанк, Хрещатик, Індустріалбанк, CREDIT AGRICOLE, банк «Столичний», «Platinum Bank».

Зупинимося на історії виникнення і розвитку деяких з них.

Публічне акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» зареєстровано 27 березня 1992 року (до 25 вересня 2006 року — Акціонерний поштово-пенсійний банк «Аваль»). Із жовтня 2005 року банк став частиною банківської групи Райффайзен Інтернаціональ Банк-Холдинг АГ,

Австрія (із жовтня 2010 р. — Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ. Станом на 1 січня 2011 року РБІ володів 96,18% акцій українського банку).

Райффайзен Банк Аваль є провідним банком України, що пропонує приватним клієнтам широкий перелік банківських послуг, зокрема — розміщення коштів на поточних і депозитних рахунках, платіжні картки міжнародних систем MasterCard International та Visa International (у т.ч. – кредитні), грошові перекази в національній та іноземній валютах, споживче кредитування та багато інших.

Банк активно співпрацює з представниками малого та середнього бізнесу (річний обсяг реалізації до 5 млн. євро), надаючи їм повний перелік послуг для максимально ефективного розвитку бізнесу. Райффайзен Банк Аваль станом на 1 липня 2011 року обслуговував більш ніж 230 тис. юридичних осіб, у т.ч. понад 14 тис. підприємств, що за європейськими стандартами відносяться до великого бізнесу (річний дохід кожного з них — більш ніж 5 млн. євро). Загальна кількість клієнтів банку на початок липня 2011 року — понад 3,9 млн./чол

Банк відзначено як «Кращий банк в Україні», за версією журналу Euromoney.

Головою правління банку із жовтня 2005р. є Лавренчук Володимир Миколайович.

Інформаційний центр Райффайзен Банку Аваль став кращим call-центром середніх розмірів на теренах СНД за підсумками конкурсу «ССG CallCenter Awards «Кришталева Гарнітура-2010». Репутація банку отримала найвищу оцінку у 2010 році за результатами регулярного дослідження іміджу найбільших українських фінансових установ, яке здійснює компанія GfK Ukraine.

АКБ «УКРСИББАНК»

Заснований в 1990 році, сьогодні «УкрСиббанк» - третій найбільший банк України. З 2006 року стратегічним інвестором «УкрСиббанку» є одна з найбільших банківських груп у світі BNP Paribas, якій належать 51% акцій банку.

Традиційно будучи лідером обслуговування великого капіталу і фондового ринку України, «УкрСиббанк» неодноразово визнавався кращим інвестиційним банком. За даними Української національної іпотечної асоціації, банк бездоганний лідер іпотеки з часткою ринку в 18,2%. «УкрСиббанк»-кращий український банк в сфері кредитування середнього та малого бізнесу. Завдяки інноваційним кредитним продуктам і вигідними тарифами, число клієнтів СМБ безперервно зростає. Серед клієнтів банку десятки тисяч підприємств: як лідери національної промисловості, так і молоді підприємства середнього та малого бізнесу. У банку обслуговується більше одного мільйона роздрібних клієнтів.

У наш час банки займають вагомe місце у житті країни, міста і кожного громадянина. Тому вивчення функцій банків, їх роль в економіці є вкрай потрібною, особливо для України.

Акумулявання вільних коштів і перетворення їх в капітал визначає роль банків як основних фінансових інститутів, що стимулюють процес нагромадження в господарстві. Стимули до нагромадження і заощадження грошових ресурсів формуються на основі гнучкої політики банків, що пропонують власникам коштів зручну форму зберігання грошей у вигляді різноманітних депозитів, які приносять дохід у формі проценту. Сконцентровані таким чином ресурси перетворюються на позичковий капітал, що використовується банками для надання кредиту підприємствам. Використання кредиту забезпечує розвиток виробництва та збільшення споживання, тобто загальний економічний розвиток суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. В.І. Міщенко, Г.І.Корогод. Становлення і розвиток кредитно-фінансової системи на Сумщині (XIX – поч. XX ст.) - Суми,1999
2. Б.І.Ткаченко. Лебедія – Суми, 2000
3. Лебедин. Збірник архівних документів і матеріалів – Харків, 1997
4. Інтернет - ресурси